

Аксьонова Л.О., Новак Б.С.

ЗАЛУЧЕННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ПРІОРИТЕТ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро

У статті досліджено проблеми залучення вітчизняних і зарубіжних інвестицій в економіку України. Проаналізовано структуру капітальних інвестицій за джерелами фінансування, залучення іноземних інвестицій в економіку України та рівень сприятливості умовам ведення бізнесу. Визначено, що в умовах скорочення державних інвестицій, зменшення коштів іноземних інвесторів та існуючими проблемами з кредитами банків та іншими позиками, потрібен пошук нових інструментів та джерел фінансування. Необхідною передумовою для досягнення Україною більш високого рівня економічного розвитку, успішної інтеграції до країн Європи є пріоритетні дії Уряду з встановлення стратегічним пріоритетом вирішення проблем покращення інвестиційного клімату та залучення вітчизняних і зарубіжних інвестицій.

Ключові слова: капітальні інвестиції, іноземні інвестиції, джерела фінансування, інвестиційний клімат, стратегічні пріоритети.

Вступ

На сьогодні залученню вітчизняних та іноземних інвестицій в економіку України заважає ціла низка проблем. Це зокрема: політична нестабільність; постійні коливання курсу національної грошової одиниці; недостатній рівень розвитку валютного регулювання; недосконалість нормативно-правової бази; рівень розвитку інвестиційної діяльності банків і парабанківської системи та інші. Усе це призводить до високого рівня ризикованості та погіршення привабливості об'єктів інвестування. Саме тому національна економіка потребує концентрації інвестиційних ресурсів в стратегічно важливі напрями, що вимагає переходу до цілеспрямованої інвестиційної політики, що сприятиме зміцненню процесів генерування інвестиційних ресурсів в Україні, впорядкуванню їх використання, впровадженню інноваційних проектів, збільшенню частки інвестиційного спрямування доходів [1]. Оскільки інвестиційні ресурси є одним з інструментів покращення соціального рівня та економічного розвитку країни та регіонів, виникає необхідність більш детального дослідження сьогоденних інвестиційних процесів в державі, розкриття їх змісту, з метою належного їх регулювання та удосконалення, взаємозв'язку інвестиційної діяльності з проблемами пошуку джерел та методів фінансування

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дослідження тенденцій розвитку інвестиційних процесів, визначення напрямів їх активізації та підвищення ефективності впровадження вітчизняних та іноземних інвестицій – це нагальна проблема сучасного стану економіки України, яка дуже активно висвітлюється в науковій періодичній літературі. Це пов'язано зі станом економіки та необхідністю всебічно сприяти подоланню інвестиційної кризи зусиллями економістів і науковців.

Огляд останніх публікацій показав, що сьогодні як в розвинених державах при обмеженості бюджетних коштів, так і в країнах, які переживають кризові явища, і мають значні проблеми з залучення інвестицій, особливої уваги набувають інструменти, які цікавлять інституційних інвесторів з достатніми обсягами грошових ресурсів і готовністю вкладати їх в довгострокові та капіталомісткі проекти. Це пов'язано з тим, що економіка країн різного рівня та темпів розвитку, вимагає значних бюджетних коштів і коштів приватних інвесторів, а також впровадження нових форм взаємодії та інструментів залучення інвестицій.

Проблема залучення вітчизняних та іноземних інвестицій в економіку тісно пов'язана з вирішенням науково-практичних проблем створення сприятливих умов для розвитку бізнесу,

свідченням чого є публікації учених І. Бланка, Л. Борщ, В. Бочарова, В. Букато, Т. Віторта, Л. Гітмана, В. М. Гейця, М. Долішнього, Н. Даций, М. Денисенка, М. Крупки, О. Кузьміна, І. Мойсеєнко, С. Мочерного, А. Омельченка, А. Павленка, А. Пересади, М. Пессель, С. Покропивного, С. Реверчука, В. Г. Савенка, О. В. Собкевич, А. І. Сухорукова, А. Степаненка, Н. Ушакова, В. Федоренка, Л. Федулової, А. Чухна, О. Юркевич, Ф. Ярошенка та багатьох інших. Автори стверджують, що залучення інвестицій є ключовим фактором економічного зростання країн, які характеризуються економічною нестабільністю, нерозвиненим фондовим ринком, і, як наслідок, низькою інвестиційною активністю, високими видатками та іншими проблемами.

Питанням залучення іноземних інвестицій, дослідження інвестиційної привабливості економіки України та аналізу сучасних тенденцій руху прямих іноземних інвестицій в економіку нашої країни присвячені праці вітчизняних та іноземних вчених-економістів. Серед них можна виділити: Я.М. Бондаренка, А.П. Гайдуцького, Ю.В. Герасименка, Л.Дж. Гітмана, М. Джонка, А.І. Сухорукова, С.В. Козловського, Т.В. Майорову, А.С. Музиченка, А.А. Пересаду, С.О. Шосталь, М. Дулі, Дж. Харда та ін. Проте деякі практичні питання активізації інвестиційного процесу в нашій країні потребують подальшого дослідження. Крім того, вітчизняні автори не достатньо приділяють увагу проблемі чіткого визначення стратегічної ролі та специфічних особливостей фінансування інвестиційної діяльності при їх реалізації органами виконавчої влади та банківськими менеджерами.

Для розробки заходів, стосовно принципового удосконалення державної інвестиційної політики, треба розглянути низку проблем щодо джерел фінансування, якими є державний та місцеві бюджети, власні кошти підприємств та організацій, кошти населення, іноземні інвестори.

Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування за 2016–2017 рр. надана в таблиці. Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у січні-грудні 2016 року освоєно 69,4 відсотки капіталовкладень, а у січні-вересні 2017 року вони зросли до 72,7 відсотки. За рахунок державного та місцевих бюджетів у 2016 році освоєно 9,4 відсотки капітальних інвестицій, а на січень-вересень 2017 року – 8,7 відсотки. Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила у 2016 році 7,1 відсотки, а у січні-вересні 2017 року – 5,5 відсотки. Особливо низька частка коштів іноземних інвесторів: в 2016 році – 2,9 відсотки,

а у 2017 році за 9 місяців вони склали усього 1,8 відсотки. У 2016 році частка коштів населення на будівництво житла складає 8,9 відсотки, а інші джерела фінансування становлять 2,3 відсотки. Відповідно у січні-вересні 2017 року 8,5 та 2,8 відсотки [2].

Тобто, фінансування здійснюється в основному за власний рахунок, а це свідчить про неефективну структуру а, значить – значне зниження інвестиційних можливостей.

Зважаючи на оцінку структури капітальних інвестицій за джерелами фінансування, оглянемо результати аналізу коштів іноземних інвесторів, як потенційно важливого джерела. Аналіз показав, що за даними Держстату у 2016 році в економіку України іноземними інвесторами вкладено 4405,8 млн дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу) проти 3763,7 млн дол. США у 2015 році. За даними січня-червня 2017 року в економіку України іноземними інвесторами з 75 країн світу вкладено 711,2 млн дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу). З початку інвестування обсяг залучених прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 01.07.2017 року становив 38981,5 млн дол. США [4].

Огляд статистичних даних показав, що обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємствами України у січні-вересні 2017 року складають 155,1 млрд грн., що на 22,5 % більше від обсягу капітальних інвестицій за відповідний період 2016 року [4]. Також, слід відзначити, що у рейтингу агентства Moody's Investors Service Україна покращила свій кредитний рейтинг в міжнародному економічному списку. Він змінився з Саа3 до Саа2, що означає зміна прогнозу зі «стабільного» на «позитивний» [4]. Усе це свідчить про позитивні зміни в інвестиційних процесах економіки України, проте вона залишається не достатньо привабливою для інвестицій.

Економіка України не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і тому усі порушення макро та мікростабільності на зовнішніх та внутрішніх ринках відчутні в її економічному середовищі і, особливо, в інвестиційних процесах. Нами проаналізовані набори ретроспективних даних і дані про тренди в рейтингу сприятливості умов ведення бізнесу, який публікує Світовий банк.

У рейтингу Світового банку Doing Business, який складений на базі 10 індикаторів в 190 країнах станом на червень 2017 року, Україна, за загальним рейтингом, піднялася з 80-го рядка на 76-й. Чим вище позиція країни в рейтингу сприятливості умов ведення бізнесу, тим сприятливіші підприємницьке середовище для

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2016–2017 рр. [3]

Джерела фінансування	Освоєно (використано) капітальних інвестицій			
	у фактичних цінах, млн грн		у % до загального обсягу	
	2017 (січень-вересень)	2016	2017 (січень-вересень)	2016
Усього	259545,0	326163,7	100	100
У т.ч. за рахунок:				
коштів державного бюджету	5271,6	7468,9	2,0	2,3
коштів місцевих бюджетів	17420,9	23225,1	6,7	7,1
власних коштів підприємств та організацій	188572,6	226398,9	72,7	69,4
кредитів банків та інших позик	14187,3	23249,5	5,5	7,1
коштів іноземних інвесторів	4790,4	9416,7	1,8	2,9
коштів населення на будівництво житла	21951,7	29117,9	8,5	8,9
інших джерел фінансування	7350,5	7286,7	2,8	2,3

відкриття і функціонування підприємств. Крім того, за підрахунками експертів Світового банку, один пункт у рейтингу надає можливість додатково залучити в економіку країни близько 600 млн доларів інвестицій. Але в інших шести категоріях Україна погіршила позиції. Найбільш негативні зміни в індикаторі «Створення підприємств», де держава впала на 32 позиції (з 20 на 52). На 11 пунктів знизився показник «Захист міноритарних інвесторів» (з 70 на 81); на 9 – «Отримання кредитів» (з 20 на 29) [5]

Огляд урядових видань показує, що великою проблемою є низький рівень надходження інвестицій в економіку України – трохи більше 10 відсотків валового внутрішнього продукту, тоді як частка інвестицій у валовий внутрішній продукт має становити 20–25 відсотків. Стверджується, що «вагомою причиною такого низького рівня надходження інвестицій є різноманітні обмеження, які сповільнюють розвиток бізнесу, та певні проблеми (наприклад, невідшкодування податку на додану вартість експортерам), що не приваблює інвесторів» [7].

Нами проаналізовані стратегічні пріоритети Кабінету Міністрів України на 2016 рік та план пріоритетних дій Уряду на 2017 рік [6,7]. В документі 2016 року так визначені пріоритети:

- макроекономічна стабілізація;
- створення сприятливих умов для розвитку бізнесу;
- забезпечення верховенства права та протидія корупції;
- підвищення якості державного управління та державних послуг;
- відновлення безпеки держави та громадян.

Так, це важливі складові розвитку економіки та її стабілізації. Але, що в документі зазначено про залучення інвестицій, як основи розвитку кожної господарської одиниці, а значить економіки в цілому? Знаходимо такий третій пункт в визначеному пріоритеті про створення

сприятливих умов для розвитку бізнесу – дерегуляція та покращення інвестиційного клімату. Це один з п'яти пунктів, наряду з податковою реформою, приватизацією та реформою управління державними підприємствами, земельною реформою та реформою енергетичного сектора. В матриці співвідношення ключових напрямів реформ цього ж документу є захід, щодо реформування дерегуляції та покращення інвестиційного клімату. Його пов'язано тільки з такими стратегічними пріоритетів як створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та забезпечення верховенства права. Але невже підвищення якості державного управління і державних послуг, відновлення безпеки держави та громадян не мають прямого відношення до інвестиційного клімату та залучення інвестицій, не впливають на поведінку інвесторів?

В документі, щодо середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік є підрозділ: «Розвиток промислового виробництва та залучення інвестицій». Пріоритетним кроком в ньому є запровадження стратегічного планування державних інвестицій (а як вони планувались раніш?), розроблення єдиної процедури ухвалення рішень по прийняттю інвестиційних проектів (єдиної «точки входу» для інвестиційних проектів, що потребують державних інвестицій) [6]. Стосовно єдиної процедури, виникає декілька питань, щодо ефективності прийняття рішень, а саме: чи не буде сформована процедура стримуючим елементом (залежати від термінів прийняття рішень), що вкрай важливо для усіх учасників інвестиційного процесу, а особливо інвесторів? Чи можливо уникнути проблем в ухваленні рішень щодо інвестиційних проектів, зважаючи на їх різноманіття та неможливість типізації у вирішенні дуже важливих питань відносно інституційного аналізу проекту, особливо в умовах політичної нестабільності?

Висновки

Зважаючи на виконаний аналіз, нами визначено, що в умовах скорочення державних інвестицій, незначних коштів іноземних інвесторів та існуючими проблемами в банківському секторі, які приводять до труднощів з кредитами банків та іншими позиками, потрібен пошук нових інструментів і джерел фінансування, які будуть сприяти модернізації вітчизняної економіки.

В офіційних документах органів виконавчої влади багато сказано, що для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Урядовці стверджують, що «на сьогодні в Україні створене правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства [6,7].

Законодавство України визначає «гарантії діяльності для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації» [8]. Але, з 10 індикаторів рейтингу Світового банку Doing Business за даними 2017 року, такі важливі показники для залучення інвестицій, як «Захист міноритарних інвесторів» – показник знизився з 70 на 81, тобто на 11 пунктів, а «Отримання кредитів» – на 9 пунктів, з 20 до 29. Усе це свідчить про недостатньо обґрунтоване визначення стратегічних пріоритетів. Нами показано, яке місце займає інвестиційна складова в стратегічних планах Уряду. Тому саме залучення інвестицій до усіх галузей і сфер діяльності може суттєво змінити рівень зростання вітчизняної економіки. В структурі інвестицій повинна бути збільшена частка таких джерел фінансування як кредити банків і небанківських структур, іноземні інвестиції та інші джерела.

Покращення інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості України дасть змогу використовувати сучасні механізми фінансування інвестиційної діяльності. Серед них – стимулювання залучення приватних інвестицій для реалізації проектів державно-приватного партнерства. Багато документів та публікацій присвячено вирішенню проблеми усунення регуляторних бар'єрів для забезпечення можливості взяття довгострокових бюджетних зобов'язань у рамках державно-приватного партнерства

[6,7,8,9]. Але, не зважаючи на щорічні плани протягом багатьох років, процеси активізації інвестиційної діяльності в Україні відбуваються повільно.

Тому, на наш погляд, залучення вітчизняних і зарубіжних інвестицій в економіку України повинно стати стратегічним пріоритетом для реалізації структурних реформ, сприятиме формуванню позитивних тенденцій в економіці України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Цюгла О.О. Основні тенденції інвестиційно-інноваційних процесів економіки України // Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. – С.393-397. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua>
2. Департамент залучення інвестицій Інформаційно-аналітичні матеріали щодо інвестиційного клімату в Україні у січні-червні 2017 року. Стан інвестиційної діяльності в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.me.gov.ua/...](http://www.me.gov.ua/)
3. Економічна статистика / Економічна діяльність / Капітальні інвестиції – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Департамент залучення інвестицій. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо інвестиційного клімату в Україні у січні-червні 2017 року. Стан інвестиційної діяльності в Україні. Департамент залучення інвестицій – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk->
5. Doing Business Report (ББ) «Doing Business 2018». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/rankings>
6. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік. – № 275-р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/document/>
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 травня 2016 р. – № 418-р.
8. «Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/document/249>
9. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки від 8 лютого 2017 р. № 142-р. Київ. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/>
10. Довідка щодо стану здійснення державно-приватного партнерства. Департамент залучення інвестицій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk->

Стаття надійшла до редакції 10.02.2018

Рецензент: к.е.н. С.О. Федулова

**ПРИВЛЕЧЕНИЕ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ И
ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ КАК
СТРАТЕГИЧЕСКИЙ ПРИОРИТЕТ В ОБЕСПЕЧЕНИИ
УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА
ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ**

Аксёнова Л.О., Новак Б.С.

В статье исследованы проблемы привлечения отечественных и зарубежных инвестиций в экономику Украины. Проанализирована структура капитальных инвестиций по источникам финансирования, привлечение иностранных инвестиций в экономику Украины и создание благоприятных условий для ведения бизнеса. Определено, что в условиях сокращения государственных инвестиций, уменьшения средств иностранных инвесторов и существующими проблемами с кредитами банков и другими займами, нужен поиск новых инструментов и источников финансирования. Необходимым условием для достижения Украиной более высокого уровня экономического развития, устойчивого экономического роста и успешной интеграции в страны Европы, являются приоритетные действия правительства по установлению стратегическим приоритетом решение проблемы улучшения инвестиционного климата и привлечения отечественных и зарубежных инвестиций.

Ключевые слова: капитальные инвестиции, зарубежные инвестиции, источники финансирования, инвестиционный климат, стратегические приоритеты.

**INVOLVEMENT OF DOMESTIC AND FOREIGN
INVESTMENTS AS A STRATEGIC PRIORITY IN
ENSURING SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH OF
THE UKRAINIAN ECONOMY**

Aksonova L.O., Novak B.S.

The article studies the problems of attracting domestic and foreign investments into the Ukrainian economy. The structure of capital investments by sources of financing, attraction of foreign investments into the economy of Ukraine and the level of favorable conditions for doing business is analyzed. It is determined that in the conditions of reduction of state investments, reduction of foreign investors' funds and existing problems with bank loans and other loans, it is necessary to search for new instruments and sources of financing. A prerequisite for Ukraine to achieve a higher level of economic development, sustainable economic growth and successful integration into Europe of the priority actions of the government is the establishment of a strategic priority for solving the problem of improving the investment climate and attracting domestic and foreign investment.

Keywords: capital investments, foreign investments, sources of financing, investment climate, strategic priorities.